ЦРКВЕНИ И МАНАСТИРСКИ ПОСЕДИ
НОВЕЛА ИМПЕРАТОРА НИКИФОРА ФОКЕ — 964 г*)
О томе да се не граде нови манастири и склоништа за немоћне и да богоугодни домови не проширују своја имања

Списатељ наш бринуће се о нашем спасењу и указујући пут ка том, непосредно нас учи да стицање многих блага постаје препрека за то. Опомињући да се тражи сувишно, он нам забрањује чак и бригу о храни сутрашњице, а камоли о животу, новцу и одећи. То тако, видећи сада оно што се догађа у манастирима и другим светим домовима а и примећујући очигледну болест (тако ја називам похлепу) која се тамо налази, ја не могу измислити начин на који би се отклонило зло и којом бих казном могао жигосати безмерно прикупљање блага. Ко их је од светаца томе учио и за чим они следе, када су дошли до таквих сувишака и таквог безумља! Сваки дан они теже да стекну нових хиљаду плефра,[1]) зидају раскошна здања, имају прекомерне количине ергела коња, стада, волова, камила и друге стоке, обраћају на то сву пажњу својих душа, услед чега им се калуђерство начим не разликује од световног живота са свим његовим сујетним бригама. Зар слово божје није супротно свему томе и не налаже им одрицање од свих тих старања (»Не бринте — каже се у њему — о томе ни шта ћете јести, ни шта ћете пити«)? Зар оно нам не ставља у пример и на срамоту безбрижност птица небеских? Зар апостол не каже: »Ове су ми руке послужиле и за мене и за све поред мене« и на другом месту: »Имајући храну и одећу, будимо са тим задовољни«. Погледај како су живели свети оци, који су се некада прославили у Египту, Палестини, Александрији, и у другим крајевима земље, па ћеш видети да је њихов живот био толико једноставан као да су они живели само духом и већ су постигли бестелестност анђела.

Христос је рекао да ће се царство Христово остварити само уз велике напоре и многе тешкоће. Али кад ја погледам оне, који су дали монашки завет живота са праменом одеће, чиме су означили своје одрицање од света, и видим како они претварају завете своје у лаж и како понашањем противуречe свом постригу, ја не знам да ли све то треба пре назвати празном позришном претставом, измишљеном ради исмевања имена Христа. Није то апостолска заповед и није старо предање да се сакупљају много плефрова огромна имања и да се води брига о многобројним вољњацима. То не одговара строгим захтевима праведног живота, већ пре је то дело телесних прохтева, при чему духовни живот измиче испред земаљског: нужда и потреба, временом су се претвориле у неумереност, као што је и обично — лоше почиње од ситних побуда, а претвара се затим у велико зло.

С обзиром на све ово, несхватљиво је како људи, који се покрећу жељом да учине нешто богоугодно ради опроштаја својих грехова, презиру толико згодну за извршавање заповед Христа о ослобођењу од брига, која наређује да се продаде имање, а новац да се подели сиротињи, па уместо тога, као да баш хоће да учине живот тешким и пуним брига, узимају на себе пуно обавеза стално градећи манастире, домове за странце и склоништа за немоћне. Раније када се у таквим

институцијама осећала потреба, њихова изградња била је веома похвална. Али како је саграђена огромна количина те је то почело да прелази и сваку потребу и меру, људи се и даље радије одричу од чињења добрих дела, која се могу врло лако учинити, да би градили манастире, — ко онда неће помислити да је ово добро већ затровано злом и казати да је са пшеницом помешан и кукољ. И још више, сваки примећује да је богоугодно дело постало параван за таштину, да би свако видео ко то чини добра дела. Они се више не задовољавају тиме што су сведоци њихових добрих дела били само ти који су томе присутни, већ хоће да и потомци знају о њиховој добротворности. У време када постоје на хиљаду других манастира, настрадалих од времена, којима је потребна помоћ, ми немамо усрдности да се потрошимо на те оправке и да их обновимо; уместо тога ми тежимо да саградимо сопствене манастире да се не би само ми могли користити сујетном титулом (оснивача), већ и да наше стоји одвојено и јавно... Због тога, а у жељи да са кореном ишчупа зло славољубља, наређујемо да они који хоће да буду благочестиви и да врше дела у корист из човекољубља, нека следују заповеди Христа и продајући имања, нека деле добијен новац сиромасима... Ако пак међу њима има и таквих који због љубави према лепом и високом (тако ми називамо љубав према сопственом истицању), хоће да граде манастире, домове за старце и склоништа за немоћне — нико њима у томе неће сметати. Али како међу већ раније саграђеним манастирима има много таквих, који су као што смо већ рекли, оронули па су чак блиски и потпуном разарању, нека се ти људи првенствено постарају о њима, нека пруже руку помоћи палим на земљу и тиме докажу своју љубав према богу. Ако пак не бринући се о ранијим манастирима, који се налазе у јадном стању, и као да затварају очи, ревносници ипак и даље буду тежили ка изградњи таквих грађевина, ми нећемо моћи похвалити такве њихове поступке, па чак нећемо ни дозволити, видећи у томе само љубав према сујетној слави и јавно безумље...Што се пак тиче начина на који би се могло остварити ово старање о манастирима којима је потребна помоћ, ми не захтевамо да се њима поклањају њиве, имања или здања (јер они такве већ имају одавно), већ наређујемо да лица која хоће да учине богоугодно дело, нека продаду њиве и имања, са којима располажу којим било несвештеним лицима и новцем снабду манастире који се налазе у за-пуштености и пред разарањем, а такође, због непостојања средстава за обраду код њих, њима да доставе потребна средства: робове, волове, стада оваца и другу стоку. Јер ако ми будемо жртвовали само њиве и имања, који нам припадају, а с обзиром на постојеће законе за манастире по којима они не смеју продавати своја имања, доћи ћемо у исто стање као и пре, оставивши манастире без рада и напуштене, тј. без икакве помоћи, јер кад немају новца и радних руку они не могу да ма шта корисно пре-дузму на својој земљи. Зато одсада нико не срне да завештује поља и имања манастирима, склоништима за немоћне и домовима за странце, нити митрополитима и епископима, јер то неће донети никакву корист.

Ако су неки од ранијих манастира или богоугодних домова уживали сасвим мало старања о себи или су се налазили у лошим рукама, па су остали без икаквих средстава, њима се ни убудуће неће сметати да стичу неопходно, али уз царско сазнање и претходно одобрење. Грађење пак у забаченим местима ћелија или такозваних лавра, које не теже стицању имања и туђих поља, већ остају само у границама својих ограда, не само да не забрањујемо, већ — напротив — сматрамо похвалним.

Износећи све ово знам да ће се неке моје рећи осетити као тешке и несагласне са начином мишљења људи. Али се ја због тога не бринем јер, сходно апостолу Павлу, хоћу да угађам богу а не људима.

Онај који је разуман и који је навикао да гледа не само по површини, већ је способан да схвати и суштину ствари, јасно ће схватити да смо нашли такво решење, које је корисно за оне који живе према слову божијем, па и за ћело друштво.

***) Новела императора** *Никифора Фоке из X века спада у групу конституција византијских владара које су допуњавале или радикално мењале постојеће законе.*

Новеле најчешће садрже норме феудалног права. Никифор Фока овом новелом забрањује »добротворима« да граде нове манастире и поклањају им поседе, већ да обнављају старе дајући инвентар и робове таквим манастирима као и да новчаним прилозима помажу сиромашно становништво. Овом новелом према томе, забрањено је увећање црквених и манастирских поседа као и оснивање нових манастира и цркава јер црквени поседи као економске, јединице нису били добри порески платци.